

ДО ПИТАННЯ ПРО ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ

Найбільш значною спробою реформувати систему адміністративної юстиції, на наш погляд, потрібно визнати введення постановою Тимчасового уряду від 30 травня 1917 р. судів по адміністративних справах і прийняття відповідного Положення про них [1].

На жаль, скільки-небудь всебічного аналізу цього акту, що дозволяє дати оцінку його позитивним і негативним сторонам в наступні роки аж до цього часу не проводилося з цілком зрозумілих причин. Ідеологічні догми, заперечення хоч якої-небудь корисності дій «міністрів-капіталістів» призвели до практично повного забуття багатьох необхідних і корисних з точки зору законності і здорового глузду дій Тимчасового уряду. Навіть в найбільш ґрунтовних монографічних роботах, присвячених адміністративній юстиції, цей період укладається в одній фразі: «Спроба тимчасового уряду створити систему адміністративної юстиції закінчилася невдачею» [2].

Тим часом, уперше за всю історію існування російської держави був зроблений крок, спрямований на перетворення громіздкої і малоефективної системи адміністративної юстиції з метою дійсного убезпечення громадян від неправомірних дій адміністративних органів і захисту їх інтересів.

Виділимо основні моменти, що характеризують цей важливий нормативний акт.

По-перше, судова влада по адміністративних справах поділялася на три інстанції: адміністративний суддя, окружний суд і 1-й Департамент Правительствующого Сенату.

По-друге, за своїм службовим статусом адміністративний суддя порівнювався до членів окружного суду, користувався правом незмінності і не міг бути переведений без його згоди для розгляду карних і цивільних справ; за кожним з адміністративних суддів закріплювався секретар для здійснення діловодства у справі.

По-третє, адміністративні судді і члени адміністративного відділення окружного суду повинні були призначатися з осіб, що мають вищу юридичну освіту і володіють достатнім юридичним досвідом.

По-четверте, була чітко визначена компетенція адміністративних суддів і окружних судів. Так, їм були підвідомчі справи по протестах комісарів на постанови, розпорядження, дії установ і посадових осіб міського, повітового, губерньського і волосного управління, справи за скаргами урядових установ і посадових осіб на постанови, розпорядження і дії інших державних установ в межах губернії, повіту, волості, міста, а також справи за скаргами приватних осіб на такого ж роду постанови, розпорядження, дії.

І, нарешті, одним з найважливіших було досить повне процесуальне регулювання провадження по адміністративних справах на началах гласності, змагальності і усності процесу.

Так, своє чітке закріплення отримали питання, пов'язані з порядком подачі скарг або протестів. Визначалося, що в змісті скарги повинні знайти своє відображення дані про особу, що приносить скаргу, вказівку місця його проживання, чітку вказівку на конкретну посадову особу, дії якої оскаржуються, виклад обставин і доводів, що послужили підставою скарги і відповідні вимоги особи, що подала скаргу. Скарга повинна була бути підписана скаржником або особою ним для цього уповноваженою, а у випадках, якщо підпис був зроблений не російською мовою, також і переклад цього підпису.

Одним з істотних моментів, спрямованих на захист прав громадян, було закріплення можливості принесення усної скарги, яка при відображенні її в протоколі служила підставою для порушення провадження у справі. Ця обставина свідчить про те, що законодавець враховував реальний стан справ, беручи до уваги значний процент безграмотного населення в тодішній Росії.

Про відмову в прийнятті усної скарги, на прохання особи, що її подала, повинно було видаватися письмове повідомлення.

Обов'язковими додатками до скарги служили справжні документи, на яких скаржник засновував своє клопотання або їх копії, або виписки з них, переклади документів, якщо вони були написані не на російській мові, а також довіреність у випадках, коли скарга подавалася від імені скаржника іншою особою.

При цьому в самій скарзі або в особливому описові повинно було бути вказано, які саме документи і додатки подаються. Замість справжніх документів могли представлятися їх копії, засвідчені у встановленому порядку. Допускалося також засвідчення таких копій самими скаржником. У випадку, якщо особа не мала можливості представити оригінали або копії документів, на які було посилення в скарзі, передбачалася можливість викладу в скарзі суті цих документів, а також причин, внаслідок яких ці документи не могли бути представлені.

Досить детальну процесуальну регламентацію отримали і питання, пов'язані з підготовкою розгляду скарги судом. Це торкалося витребування необхідних документів і пояснень по суті скарги від сторони, дії якої оскаржувалися, повідомлення сторін про час і місце розгляду справи.

Доповідь матеріалів справи і дебати сторін по ній відбувалися, як правило, відкрито. Після оголошення сутності справи, вислуховалися пояснення осіб, які брали участь у справі. У ході розгляду справи суду надавалося право з власної ініціативи вживати заходів до з'ясування обставин справи, збирати докази, що відносяться до неї. Так, суд мав право вимагати від урядових, судових, громадських установ і окремих осіб надання необхідних йому документів і відомостей, ухвалювати рішення про виклик і допит свідків, не вказаних сторонами, що беруть участь в справі, проводити огляд на місці. Нарівні з цим адміністративний суд міг оголошувати особам, що беруть участь у справі, які докази повинні були бути ними подані і, у разі необхідності, видавати їм належне свідчення про це.

У справі приймалися постанови про залишення скарги або протесту без наслідків або про скасування оскаржених, опротестованих розпоря-

джень або дій з розпорядженням видати замість скасованого нового розпорядження або здійснити іншу дію відповідно до приписів закону.

Своє детальне закріплення в Положенні отримали і питання, пов'язані з оскарженням рішень адміністративних суддів і відшкодуванням судових витрат, до яких відносилися гербове мито, канцелярське мито і збори по провадженню справи. Цікаво, що особи «за котóryми признано право бедности» від сплати судових витрат звільнялися.

Час не дозволив перевірити на практиці дієвість адміністративних судів і одним з перших декретів радянської влади, а саме декретом від 22 листопада 1917 р. № 1 про суд, їх діяльність була припинена, які діяльність всієї старої судової системи загалом.

Список літератури:

1. Собрание Узаконений и Распоряжений Правительства. 1917. № 127. Ст. 692.
2. Чечот Д. М. Административная юстиция. М., 1973.

Надійшла до редколегії 12.06.2000

В.П. Захаров, здобувач Ун-ту внутр. справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Завдання підвищення ефективності діяльності оперативних підрозділів кримінально – виконавчої системи полягає, в першу чергу, у виявленні та вирішенні проблем, пов'язаних з одержанням та використанням інформації у процесі забезпечення пенітенціарної безпеки та попередження і розкриття злочинів, а також ресоціалізації злочинців. Корені цих проблем можна з'ясувати, проаналізувавши сучасний стан нормативного регулювання оперативно-розшукової діяльності в цілому.

Ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» зі змінами, внесеними згідно з Указом Президента України від 11 грудня 1998 р. надає право оперативним підрозділам ДДУПВП здійснювати оперативно-розшукову діяльність [1]. Прийняття Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та інших нормативних актів заклало сучасні правові основи ОРД.

До прийняття згаданого Закону у 1992 р. тільки в ст.ст. 101, 103 КПК України вказувалося про право проведення оперативно-розшукових заходів органами дізнання. Але ці норми не розкривали суті правової основи оперативно-розшукової діяльності.

Це стало причиною наукових дискусій з цих питань. Не зважаючи на різні точки зору щодо природи та змісту оперативно-розшукової діяльності, як правило, вчені відносили до її правової основи законодавчі акти, відомчі накази, настанови та інструкції [2,3]. На наш погляд, відставою віднесення відомчих нормативних актів до правової основи оперативно-розшукової діяльності була недостатня її регламентація у законодавчих актах.

Наслідком такого положення стало існування в більшості країн СНД двох рівнів правового регулювання: